

KRÓNIKA

PULAI FILMFESTIVÁL — Július 20-a és 28-a között tartották meg Pulában a 32. Jugoszláv Játékfilmfesztivált. A háromtagú bírálóbizottság — Sreten Asanović író, filmkritikus és társadalmi-politikai munkás, Puriša Đorđević és Šime Šimatović filmrendező — tizenöt produkciót jelölt a versenyprogramba. Miroslav Mikuljan *Vörösök és feketék*, Nenad Dizdarević *Ennek is vége lett*, Emir Kusturica *Apa szolgálati úton*, Eduard Galic *Horvat választása*, Jože Pogačnik *A mi emberünk*, Dragan Kresoja *A háború vége*, Filip Rober-Dorin *Birkék és mammutok*, Zvonimir Berković *Szerelmes levelek előre megfontolt szándékkal*, Boro Drašković *Szép az élet*, Matjaž Klopčič *Örökség*, Goran Marković *Tajvani kanaszta*, Srđan Karanović *Mi lett veled hübelebalaszt*, Isa Qosja *Proka*, Zdravko Šotra *Kapaszkodás a levegőben* és Kiril Cenevski *Csomó* című filmjét láthatta a közönség. A fesztivál kísérőrendezvényeként megrendezték a filmplakát- és filmreklámkiállítását. A sokéves hagyománynak megfelelően a versenyfilmek előtt rövidfilmeket mutattak be, amelyek ezúttal a felszabadulás 40. évfordulójának témájára készültek. Tanácskozást tartottak még a hazai film helyzetéről.

Ládi István a Magyar Szó kritikusa közönyösnek ítélte meg a fesztiváli hangulatot. „Mégis tévedés lenne ebből azt a következtetést levonni, hogy a hazai filmművészetben nem történt semmilyen változás. A fesztiváli közönséggel ellentétben nagyon heves indulatokat lehet fölfedezni a filmekben. A társadalmi viszonyok vetületeként az elkeseredettség, csalódottság, harag, reményvesztettség dűhe olyan mértékben tapasztalható a filmekben, amilyenre még nem volt példa. Az

egyikben közvetlenül, a másikban áttételesen, a harmadikban nevésségesen torzítva, a negyedikben szatirikusan kiélezve...” „Megtörtént az, ami a pulai fesztivál történetében még sohasem fordult elő: egyetlenegy film öt díjat kapott. (...) A bíráló bizottság Emir Kusturica *Apa szolgálati úton* című alkotását tüntette ki a fesztivál nagydíjával, a Nagy Arénával. Emir Kusturica emellett a legjobb rendezésért járó Aranyarénát is megkapta. A legszínvonalasabb forgatókönyvért Abdullah Sidrant, a női főszerep legkiválóbb alakításáért Mirjana Karanovićot, a férfi főszerep legkiválóbb alakításáért pedig Predrag Miki Manojlovićot tüntette ki Aranyarénával a zsüri. A hagyományos Jelen díjat a közönség zsürije szintén Emir Kusturica filmjének ítélte oda.”

SZTRUGAI KÖLTÉSZETI ESTÉK — Augusztus 22-e és 26-a között tartották meg a 24. Sztrugai Költészeti Estéket. A nemzetközi költőfesztiválon, amelyet a hagyományokhoz híven a fesztiváli tűz meggyújtásával és Konsztantin Miladinov *Vágyakozás Dél után* című versével nyitották meg, 40 ország 75 képviselője, valamint 150 hazai költő vett részt. A 24. Sztrugai Költészeti Estéken macedón, albán és török versválogatást hallhatott a közönség. Bemutatták a vajdasági költészetet is. A Vajdasági Íróegyesület küldöttsége — Boško Petrović, Florika Štefan, Pap József, Fehér Ferenc, Gojko Janušević, Gyura Papharhaji, Vitazoslav Hronec, Petru Krdu, Radivoj Šajtinac és Nenad Grujičić — irodalmi esten vett részt, amelyen verseik hangzottak el anyanyelvükön és macedón fordításban.

A kortárs kínai költészettel és festészettel ismerkedhettek a résztvevők.

Az idei Aranykorszóru nyertese, Jan-nisz Ritszosz görög költő is fellépett a fesztiválon. Tanácskozást szerveztek még többek között a költészet urbánus és rurális vonatkozásairól. A költésze-ti esték kiadóí tevékenysége keretében az idén a díjnyertes Jannisz Ritszosz könyve, a kínai költészet antológiája, a kortárs vajdasági költészet antológiá-ja, a tavalyi szimpozion beszámolóí-nak gyűjteményes kötete, Mateja Ma-tevsvki válogatott versei és a Sztruga 1., 2., 3. nemzetközi folyóírat jelenik meg.

DUBROVNIKI NYÁRI JÁTEKOK

— Harminchatodszor került sor Dub-rovnikban a hagyományos Nyári Já-tékok rendezvénysorozatára. Július 10-e és augusztus 27-e között a tengerpar-ton üdülők 29 színelőadást, 52 zenei rendezvényt és 14 folklórműsört lát-hattak. A Játékok rendezvényei közül kiemelhetjük a Belgrádi Nemzeti Szín-ház balettegyüttesének produkcióját, a Szloven Filharmónia fellépését, Nje-goš *Hegyek korszoríjának* színpadi adaptációját, a Promena színtársulat előadását stb. A tudósítók szerint az idei Dubrovnikai Nyári Játékokat az érdektelenség jellemezte, a szervezők nem tudták a fesztivál színvonalát biztosítani, nem volt tömeges, legin-kább a külföldi turisták látogatták. A szervezőbizottság a jövőben a színházi produkciókat támogatja majd, s igyek-szik nemzetközi színvonalon tartani a műsört.

KOMÁROMI JÓZSEF SÁNDOR (1911—1985) — 1911. április 21-én született Bécscn. Gimnáziumba Sza-badkán, Zentán, Törökbecscn és Nagy-becskereken járt. 1930-ban Belgrádba ment egyetemre, ahol egy ideig a Bolyai-kör elnöke volt. 1932 végén *Zivatar* címmel 4—5 számot megért ifjúsági irodalmi folyóíratot indított Bécscn. 1934-ben Újvidéken az *Új Hírek munkatársa*, egy év múlva a lap becsei tudósítója lett. Hetilap ki-adásával próbálkozott, de a munkás-zavargásokról írt vezércikkei miatt a cenzorral támadt vitája után behívták

katonai szolgálatra. Hazatértevel át-vette apja bőrkereskedését, édesanyja halála után ötvenzere pengővel Buda-pesten akart irodalmi vállalkozásba fogni. 1941-ben Zilahy Lajos *Híd* című lapjának munkatársa lett, és kapcsola-tban állt Móricz Zsigmond folyóíra-tával, a *Kelet Népe*vel is. A hátorszá-gi szolgálat után a háború befejeztével tért vissza Bécscére, majd egy újvidéki nagykereskedelmi vállalat kenderosztá-lyának vezetője lett. Rövid ideig könyvtáros, hirdetési ügynök, 1950-től a Magyar Szó hirdetési osztályának vezetője, majd a Forum Kiadó keres-ke-delmi nyomtatványainak szerkesztő-je volt. Az írás ötvenéves korában vált egyedüli kenyérkeresetévé. Komáromi József Sándor első verseit a *Tiszavi-dék* című becsei lapban közölte (1928. december 23-ától 1933-ig). 1932-ben a szabadkai *Napló* verspályázatán Fa Ernő álnéven első díjat nyert. A *Napló*ban jelentek meg első novellái is. A háború előtt közölt még a kö-vetkező lapokban: *Reggeli Újság*, *Új Hírek*, *Nova Posta*, *Híd* (Budapest). Néhány novelláját (állítólag hangjáté-kát is) előadták a Magyar Rádióban. A háború után legtöbb írása a *Ma-gyar Szóban*, a 7 Napban és a *Dol-gozókéban* jelent meg. Sakklevelei több mint húsz évig rendszeresen szerepel-tek az Újvidéki Rádió műsorán.

Kötetei: *Háry János ébresztése* (ta-nulmány), 1950; *Választmányi ülés* (elbeszélések), 1951; *Emberöltő* (kisre-gények, elbeszélések), 1964; *Jó szó* (kisregények, elbeszélések), 1967; *Szo-morú tarisznya* (versek), 1967; *Bács-kai emberöltő* (elbeszélések) 1980.

V. J.

VARGA JÓZSEF (1939—1985) — Varga Józseftől, a fiatalon elhunyt közéleti embertől, a szerkesztőtől és műfordítótól búcsúztunk augusztus de-rekán. Varga József 1939-ben született Csonoplyán. Az Újvidéki Egyetem Me-zőgazdasági Karán szerzett agrármér-nöki diplomát. Az Újvidéki Egyete-men a Szerbiai KSZ szervezési titká-rra volt, majd az Index és az Ifjúság főszerkesztője, Forum vezérigazgatóhe-

lyettese, a jugoszláv nagykövetség budapesti sajtóattaséja, a *Misao* c. ötnyelvű pedagógiai szaklap főszerkesztője. Halála a Tartományi Szakirányú Oktatási Érdekközösség titkári posztján érte.

Jelentős közéleti munkásságáért számos elismerésben részesült. 1980-ban megkapta a Népért Tett Szolgálatok Ezüstcsillagos Érdemrendjét, idén pedig a Szocialista Szövetség Tartományi Választmányának plakettjét.

Műfordítói munkája igen jelentős. A szerbhorvát nyelvű olvasókkal igyekezett megismertetni a jugoszláviai magyar írók és költők műveit. Számos műfordításkötetet adott ki. Többek között Kosztolányi Dezső, Szenteleky Kornél, Szirmai Károly, Majtényi Mihály novelláit ültette át szerbhorvátra, de folyamatosan közvetítette a kortárs irodalmi értékeket, verseket, elbeszéléseket és regényeket is a szerbhorvát olvasók felé. Fordításai a Politikában, Borbában, Deloban, Savremenikben, Odjekban, Poljában, Dnevnikben és számos más folyóiratban jelentek meg. Műfordítói munkásságáért 1983-ban Bazsalikom-díjjal tüntették ki.

Fontosabb kötetei: *Sedam mađarskih pesnika iz Vojvodine*, 1965; Karolj Sirmaj: *Vizije tišine*, 1971; Istvan Seli: *Izabrane studije*, 1980; Istvan Bošnjak: *Pisma sa panonskog asfalta*, 1980; Deže Kostolanji: *Ana*, 1980; *Neobičan poklon*, 1981; *Koren i krila*, 1981.

ZORAN RADMILOVIĆ (1933–1985) — „Zoran Radmilović tehetségesebből a legritkább és legnemesebb fajtából való, amely az összetett dolgokat is a legegyszerűbben képes kifejezni” — írta 1965-ben az alig pályakezdő színész. Malvolio-alakítása kapcsán a szerb nyelvű kritika máig talán legpontosabban fogalmazó művelője, Eli Finci. S nem csak azért kell idézni a fenti jellemzést, mert Zoran Radmilović félbetört életének és pályájának kezdeteihez vezet bennünket vissza, hanem azért is, mert a jellemzés pontossága értetheti meg velünk Zoran Radmilović színészetének titkát. Azt

a varázst, amellyel sikerült a legellentmondásosabb szerepeket is valószínűvé hitelesítenie. Legmaradandóbb emléke színészi pályájának és tehetségének Jarry pókhasú anthiőse, Ubü király, akit Zoran Radmilović mintegy másfél évtized alatt háromszáznál több este keltett életre a rá jellemző groteszk mindennapisággal. Ugyancsak Finci írta Radmilovićről, hogy „üges ügyefogyottsággal, nyúl szívű szájhóskóssal durva bájjal jellemezve formálta Ubü királyt élő és szuggesztív, felfuvalkodottságában esetlen, ám mégis egész, kerek figurává ezt a szalmabábut, akin felismerhetők a paprikajancsi-színház népi vaskosságának jegyei”. De idézhetnénk — Zoran Radmilović sajátos színészi tehetségére, stílusára emlékezve — azt a kritikát is, amelyben Jovan Hristić a színész Molière-alakítását dicsérte Bulgakov drámájának előadása kapcsán: „Ez a Molière többet mond számunkra, a mi életünkről, mint az a mechanizmus, amelyet Bulgakov köré rajzolt, és Zoran Radmilović pontosan azzal a belső bizonytalansággal ábrázolta, ami minden író sajátja.” A mintegy negyedszázadnyi színészi pályarajzból, amelynek kiindulópontja az egykor joggal figyelmet keltő belgrádi Komarac nevű szatirikus kabaré volt, innen vezetett Zoran Radmilović útja a Belgrádi Drámai Színházhoz, majd az Atelje 212-hez, amelynek mintegy két évtizedig volt vezető színésze. Játszott Csehov-művekben, Trigorin volt a *Sirályban*, Gajev a *Cseresznyés kertben*, de jelentős sikert aratott hazai szerzők műveiben is, többek között Dušan Kovačević vígjátékában a *III. Radovanban*, ennek címszerepét játszotta, továbbá Bora Ćosić *Családom szerepe a világorradalomban* c. darabjában, Ljubomir Simović történetében — *Csoda Šarganban* —, s Velimir Lukić Laza Kostić-dramájában, a *Santa Maria della Saluteben*. Zoran Radmilovićnak nemcsak szerepköre volt, hanem sajátos stílusa, páratlan színészi ereje és charme-ja is.

G. L.

SZÍNHÁZI ÉVKÖNYVEK — A Sterija Játékok kiadói tevékenységgel is foglalkozó dokumentációs központja, jugoszláv összefogással, sok munkatárs bevonásával jelentette meg a *Jugoszláv színházak évkönyvét*, amely a hazai színjátszás lényeges adatait tartalmazza. Megtalálható benne minden színházunk műsora az 1983—84. évadban, továbbá az idény fesztiváli repertoárjai, a jugoszláv színművészeti főiskolák legfontosabb adatai, valamint a kiadói tevékenységgel is foglalkozó színházi múzeumok kiadványainak s rendezvényeinek jegyzéke. A színházi élet sajtóságait, alakulási irányát, tendenciáit fürkésző olvasó — nemcsak szakmabeli — nyilván legnagyobb érdekklődéssel a műsorra vonatkozó táblázatokat tanulmányozhatja. Ezekből megtudhatja a színházakkénti bemutatás mellett a hazai és külföldi szerzők, a prózai és zenés darabok népszerűségét az adott évadban, kit és mit játszottak legtöbbször, illetve ami ebből kiolvasható, merre tendál a jugoszláv színházi repertoár. A legnépszerűbb szerző a zágربی humoristadarabíró Fadil Hadžić, akitől 12 vígjáték szerepelt szerte az országban műsoron, következnek a klasszikusok, Miroslav Krleža és Branislav Nušić (8—8), majd Sterija (6), utánuk pedig a ma élő drámaírók, Dušan Kovačević, Ivo Brešan és Aleksandar Popović (5—5). Ha a fenti kimutatás szerint némi előnyt a klasszikusok élveznek, legtöbb színház mégis két fiatal író, Dušan Kovačević és Goran Sztefanovszki egy-egy művét tűzte műsorára, a *Balkáni kémet* és a *Hi-Fi*, 15, illetve 13 színház játszotta ezeket. A következő négy helyet, alacsonyabb megjelenítési számmal vegyesen új és régi művek foglalják el, két Nušić-darab, a *Gyanús személy* (8) és a *miniszterné* (5), s egy-egy F. Hadžić és Kovačević vígjáték, a *kégyó* (7) és a Gyűjtőközpont (7). Vagyis a darabokkénti népszerűségi listán a vígjátékok messze megelőzik az ún. komoly műveket, s az sem mellékes adat, hogy az újabb keletű vígjátékok a legnépszerűbbek. A *Hi-Fi* jelezte vonalat folytatja,

mindössze 4—4 előfordulással Krleža *Glembayok* c. drámája és két Brešan-mű, a *Sátán a bölcsészkaron* és a *Diszvacsona a temetkezési vállalatban*, de ugyanennyi színházban került közönség elé Hadžić *Fésűje* és Sterija *Kir Janjája*, egy újabb és egy régebbi vígjáték is. Sokkal vegyesebb képet kapunk a külföldi szerzők és művek népszerűségi jegyzéke alapján. A listavezető Shakespeare (9 művel), őt követi Feydeau (8), Mrozek (7), Csehov (6), Molière (5). Brecht, Dosztojevszkij, Ibsen (4—4), illetve Kroetz (3) és Havel (2). Érdekes, hogy a klasszikus írók gyakrabban tűnnek fel a színházi műsorokban, ugyanakkor viszont a legtöbb színházban műsorra tűzött külföldi mű a kortárs Havel két egyfelvonásosa, az *Audiencia* és a *Vernisage*, ezeket öt színházban is láthatta a közönség. A listavezető klasszikus mű a *Nóra*, három színházzal. A zeneszerzők közül a jugoszláv operákban Verdi a legkedveltebb (7), őt követi Sztravinszkij (5), majd J. Strauss, Puccini, Csajkovszkij és Gotovac, azzal, hogy Gotovac műve, az *Ero a túlvilágról* fordult elő legtöbb színházban, nyolcban, s csak utána következnek a zeneirodalom külföldi klasszikus művei, a *Rigoletto* és a *Traviata* (7—7), a *Lammermoori Lucia* (6), az *Éladott menyasszony*, a *Tosca*, a *Bohémélet* (5—5), majd pedig a *Carmen*, a *Nabucco*, a *Sevillai borbély* (4—4). A legtöbbet táncolt balettmű a *Giselle* (6), majd a *Hattyúk tava* (4). Ha nem csak érdekességeknél tekintjük az efféle kimutatásokat, akkor ezek arra is alkalmasak, hogy egy országos színjátszás általános irányultságát, a színházak és a közönség igény szintjeit, szándékát és elvárását is megtudjuk. — A sokszorosított külsőt pazar nyomda-technikával készült könyvformával felváltó országos évkönyvvel szinte egy időben jelent meg a *Vajdasági színházak almanachja*, amely tartományunk színjátszásáról, a színházakról, az előadásokról közöl adatokat, s tartalmaz néhány összefoglaló jellegű írást, valamint színházi cikkbibliográfiát is. Évekig nem jelent meg a vajdasági év-

könyv, s most hármas számokkal igyekeznek pótolni a lemaradást a kiadók, a Vajdasági Színházi Múzeum és a Hivatásos Színházak Közössége. Jelenleg az 1976/77., az 1977/78. és az 1978/79. évad adatai jelentek meg egy könyvben, már nemcsak a jelen pillanatfelvételeként, hanem kissé színháztörténetként is, vagyis abban a másik funkcióban, amit az efféle kiadványok a pillanatnyi állapot feltérképezése mellett szükségszerűen betöltenek színházi és általában művelődési életünkben.

G. L.

KIÁLLÍTÁSOK — 1985. szeptember 5-én az újvidéki Művelődési Központ Képtárában megnyílt Victor Vasarely vándorkiállítása, amelynek anyaga Csepei Tibor budapesti műgyűjtő magántulajdonát képezi. A kiállítás nem törekedett arra, hogy teljes egészében bemutassa a művész munkásságát, egy-egy alkotás segítségével azonban bejárja azt az utat, amelyet Vasarely az absztrakt festésztől az op arton át a fénykinetikus kísérletekig tett meg, egy-egy korszakának-sorozatának fő motívumait láthatjuk. Az op art atyjának és a demokratikus művészet hirdetőjének munkásságát egészítették ki a kiállítás megnyitóján bemutatott diapozitívok, amelyek a környezet humanizálására irányuló tevékenységével, a külső terek díszítésére szolgáló falfestményeivel ismertették meg a látogatókat. A vándorkiállítást szeptember végén a zomboriak, azután pedig a dubrovnikiak tekinthetik meg.

Debrecenben láthatják az érdeklődők a *Jugoszlávia népművészete* című kiállítást, amelyre a jugoszláv–magyar kulturális egyezmény keretében került sor, s amellyel a nemrég hazánkban járt *Népművészet Magyarországon* című kiállítást viszonyozzák. A *Jugoszlávia népművészete* című kiállítás hat zónára osztva mutatja be országunk legjellegzetesebb tárgyi néprajzi alkotásait. A Belgrádi, Ljubljana-i és Zságrábi

Népművészeti Múzeum, valamint az Újvidéki Vajdasági Múzeum szervezte tárlaton 480 használati és dísz tárgy tekinthetnek meg az érdeklődők. A kiállítást Miskolcon, Salgótarjánban és Budapesten is bemutatják majd.

HUNYADI-EMLEKMŰ A KALEMEGDÁNON — Az ötszázhuszonkilenc évvel ezelőtti nándorfehérvári csata, amellyel megállították az oszmán-török birodalom európai terjeszkedését, s amelyben vállvetve harcoltak magyarok és délszlávok, döntő jelentőségű volt az itt élő népek sorsára. A jugoszláv–magyar együttműködés és kölcsönös megbecsülés eredményeként ennek a történelmi pillanatnak állítottak emléket Belgrádban, a Kalemegdánon. Az emlékműn a következő szöveg olvasható szerbhorvát és magyar nyelven: „1456. július 22-én Belgrád védői, élükön Hunyadi Jánossal, ezen a helyen arattak döntő győzelmet a törökök felett.”

A két ország közti együttműködés keretében megörökítik majd a közös múlt eseményeit. Hamarosan sor kerül majd a Zrínyi-család csáktornyai sírboltjának rendezésére, a Zrínyi Miklós halálának helyét megörökítő emlékoszlop helyreállítására, a Kosztolányi-szobor felállítására Szabadkán. Budapesten emléktáblát helyeznek el a Matica srpska megalapításának helyén, s megjelölik Stefan Lazarević szerb despota budai palotáját. Ezenkívül számos tudományos tanácskozást, néprajzi, régészeti és művészeti kiállítást szerveznek majd.

HANGVERSENY — Kinka Rita szabadkai zongoraművésznő, az Újvidéki Zeneakadémia zongora tanszakának asszisztense a fiatal zongoraművészek Sydneyben megtartott világversenyén a harminc döntőbe jutott közül a nyolcadik helyet érdemelte ki. A művésznő több koncertet adott Ausztráliában, fellépett a tévé és a rádió műsorában. A világsajtó elismeréssel írt játékáról.